

Pielikums Nr. 1

LTRK un LDDK 11.10.2021 vēstulei

Attiecīgi LTRK Nr. 2021/914 un LDDK Nr. 9e/202

Ierosinājumu apkopojums par nodokļu politikas izmaiņām 2022. gada valsts budžeta likumprojektu pakotnē

1) Darbaspēka nodokļu konkurētspēja.

2021. gada valsts budžeta likumprojektu pakotnē tika atbalstīta iniciatīva par darbaspēka nodokļu mazināšanu vispārējā nodokļu režīmā strādājošajiem par vienu procentpunktu. Atbilstoši Ministru kabineta 2020. gada 22. septembra sēdes protokollēmuma 38.§, Finanšu ministrijai (turpmāk arī – Ministrija), konsultējoties ar sociālajiem un sadarbības partneriem un Latvijas Banku, līdz 2021. gada 1. jūnijam Ministru kabinetā izskatīšanai bija jāiesniedz informatīvo ziņojumu par tālāku darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu.¹

2021. gada 19. maija Nacionālās Trīspusējās sadarbības padomes Budžeta un nodokļu politikas trīspusējās sadarbības apakšpadomes sēdē Ministrija prezentēja redzējumu darbaspēka nodokļu konkurētspējas veicināšanas iespējamiem scenārijiem. Pēc iepazīšanās ar Ministrijas sagatavoto un prezentēto priekšlikumu apkopojumu par darbaspēka nodokļu un izmaksu samazināšanu darba devējam, LTRK un LDDK secināja, ka Ministrijas piedāvājums nav pietiekami ambiciozs, nenodrošina darbaspēka nodokļu konkurētspējas izlīdzināšanos starp Baltijas valstīm, un nav vērsts uz jau iepriekš uzņēmēju identificēto problēmjautājumu risināšanu.

Vienlaikus uzņēmēju organizācijas secina, ka Finanšu ministrija sadarbībā ar partneriem nav izstrādājusi un tādējādi izpildījusi Ministru kabineta 2020. gada 22. septembra sēdes lēmumu – līdz 2021. gada 1. jūnijam Ministru kabinetā izskatīšanai bija jāiesniedz informatīvo ziņojumu par tālāku darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu.

LTRK un LDDK ieskatā darbaspēka nodokļu tālāka samazināšana ir jāveic, 2022. gada valsts budžeta veidošanās procesā nosakot virsmērķi Latvijā ieviest Baltijā konkurētspējīgāko nodokļu slogu visās algu grupās, kam pakārtojamas pārējās nodokļu politikas attīstības iniciatīvas. Viens no iespējamajiem risinājumiem būtu Latvijas Bankas prezentētais VSAOI likmes samazinājums par 4 procentpunktiem. Ievērojot šāda priekšlikuma fiskālo ietekmi uz valsts budžetu, LTRK un LDDK ieskatā darbaspēka nodokļu samazināšanu iespējams paveikt, sekmējot publiskās pārvaldes izdevumu mazināšanu un efektivitātes palielināšanu, un turpinot efektīvu un uz rezultātu vērstu ēnu ekonomikas apkaršanu, kā arī vērtēt nodokļu sloga izmaiņas ekonomikas zaļināšanas un patēriņa kontekstā. Aicinām diskusijās par darbaspēka nodokļu konkurētspējas veicināšanu iesaistīt valdības sadarbības un sociālos partnerus, kā arī Latvijas Banku.

¹ Latvijas Republikas Ministru kabineta 2020.gada 22.septembra sēdes protokols Nr.55. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2020-09-22>

2) Ar darbaspēka izmaksām saistīto nodokļu un izmaksu konkurētspēja un priekšlikumi darbaspēka attīstības stimulēšanai.

LTRK un LDDK jau iepriekš paidušas virkni ierosinājumu uzņēmējdarbības vides uzlabošanai tieši darbaspēka netiešo izmaksu kontekstā. Turpinājumā uzskaitīsim nozīmīgas iniciatīvas, kuras pēc iespējas jāiestrādā nodokļu politiku regulējošos normatīvos aktos, lai sekmētu Latvijas uzņēmumu konkurētspēju.

a. Praktikantu un studentu stipendijas atbrīvošana no IIN sloga. Ierosinām pilnveidot praktikantu apmaksas kārtību profesionālajā un augstākajā izglītībā, nosakot, ka profesionālo izglītības iestāžu studentiem prakses laikā var izmaksāt stipendiju, kas līdz 418 euro neapliekas ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, bet attiecībā uz darba vidē balstītām mācībām paaugstināt esošo stipendijas apmēru, kas līdz 418 euro neapliekas ar nodokli. Turpretim augstākās izglītības studentiem ierosinām noteikt iespēju praktikantam izmaksāt stipendiju, kas līdz 585 euro mēnesī neapliekas ar nodokli.

b. Darbinieku augstākās un profesionālās izglītības apmaksa. Ministru kabineta 2010.gada 21.septembra noteikumu Nr.899 "Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" normu piemērošanas kārtība" 18.² punkta 3.1. apakšpunktā noteikts, ka, piemērojot IIN likuma 8. panta otro daļu, ienākumi, par kuriem nav jāmaksā algas nodoklis, ir darba devēja segtie izdevumi par darbinieka apmācību, lai iegūtu, uzlabotu vai paplašinātu darbā, profesijā, amatā vai arodā nepieciešamās iemaņas un zināšanas, izņemot vispārējās un augstākās izglītības iegūšanu.

Vēršam uzmanību, ka šādas kārtības noteikšanai esošajā darba tirgus un izglītības sistēmas funkcionalitātes situācijā nav likumsakarīga pamatojuma. Darba devējiem var būt nozīmīga darbinieku kvalifikācijas celšana, tostarp izmantojot augstākās izglītības iestāžu piedāvātās izglītības iespējas.

Laī pilnveidotu minēto kārtību, nepieciešams izdarīt precizējumus Ministru kabineta 2010.gada 21.septembra noteikumu Nr.899 "Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" normu piemērošanas kārtība" 18.² punkta 3.1. apakšpunktu, tajā dzēšot vārdus "izņemot vispārējās izglītības iegūšanu un augstākās izglītības iegūšanu".

c. Investīcijas darbiniekos. LTRK un LDDK vērs uzmanību, ka likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" noteiktie limiti darbinieku ēdināšanai (IIN likuma 15.pants), transportam un izmitināšanai, kurus neapliek ar nodokli, ir caurlūkojami un pielāgojami aktuālajai darba tirgus un valsts ekonomiskajai situācijai. Ierosinām līdzšinējās izdevumu normas 480 euro gadā (vidēji 40 euro mēnesī) noteikt izdevumu normu 720 euro gadā (vidēji 60 euro mēnesī), kā arī caurlūkot un precizēt normā noteiktās izdevumu kategorijas.

Tāpat ierosinām caurlūkot šobrīd likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" noteikto konstrukciju un likmes darbinieku attālinātā darba izdevumu apmaksai, kas šobrīd paredzēta likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" Pārejas noteikumu 159. un 160. punktos. LTRK un LDDK atkārtoti vērs uzmanību, ka šobrīd normatīvajos aktos nostiprinātā izdevumu atlīdzināšanas konstrukcija (atbrīvojuma normas iekļaušana likuma pārejas noteikumos), ne limiti neatbilst ne darba organizācijas formai, kas mainījusies Covid-19 krīzes laikā, ne kopējam valsts ekonomiskās aktivitātes pieaugumam.

d. Veselības apdrošināšanas limitu caurlūkošana. Attīstoties ekonomikai, ir novecojuši likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" un Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā noteiktie limiti apdrošināšanas prēmiju neaplikšanai ar nodokli. Šobrīd ar IIN neapliek apdrošināšanas prēmiju iemaksas par darbinieku veselības, nelaimes gadījumu un/vai dzīvības apdrošināšanu bez uzkrājuma, kas nepārsniedz 10% no apdrošinātā

(darbinieka) gada bruto algas, bet ne vairāk kā EUR 426,86. Šis nemainīgais limits ir spēkā vairāk nekā 14 gadus – kopš 2007. gada 1. janvāra. Turpretim saskaņā ar Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 37. panta otro daļu šo iestāžu amatpersonu (darbinieku) veselības apdrošināšanas prēmija nedrīkst pārsniegt pusi no iepriekš minētā limita (213,43 eiro).

Atbilstoši uzņēmēju organizāciju biedru sniegtajiem datiem, laika posmā no 2005. līdz 2020. gadam cenas veselības aprūpes jomā ir pieaugušas kopumā par 79% (vidēji 5,3% gadā), t.sk. medicīniskie produkti, aparātūra, iekārtas +37% , ambulatorie pakalpojumi +187,5% , slimnīcu pakalpojumi +115%.

Ievērojot minēto, aicinām paaugstināt likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 8. panta piektajā daļā noteikto apdrošināšanas prēmijas limitu, piesaistot to minimālajai mēneša algai, kas reizināta ar koeficientu 1,2, bet Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 37. panta otrās daļas otrajā teikumā vārdu “pusi” aizstāt ar skaitli “70 %”.

- e. **Strādājošu jauno vecāku pabalsta apmēra palielināšana.** Lai rastu risinājumu darbaspēka pieejamības problēmai, kā arī risinātu ietilgušās problēmas Latvijā vēl aizvien pieaugošajam ēnu ekonomikas apmēram, LTRK un LDDK iepriekšējos gados ierosinājusi pilnveidot strādājošu jauno vecāku pabalstu sistēmu tādā veidā, kas neatstāj negatīvu fiskālo ietekmi uz valsts budžetu, taču risina iepriekšminētos problēmjaudājumus. Ievērojot, ka 2020. gadā ēnu ekonomika Latvijā neiezīmēja samazinošu tendenci, aicinām turpināt darbu pie iniciatīvas par strādājošo jauno vecāku pabalsta apmēra palielināšanu līdz 80% no pilna pabalsta apmēra šobrīd paredzēto 30% vietā. Lai minēto mehānismu uzlabotu, likuma “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 10.⁶ panta trešajā daļā skaitlis “30” jāaizstāj ar skaitli “80”.

- f. **Darba nespējas lapu izmaksas.** Uzņēmēju organizācijas ilgstoši uzsvērušas, ka Latvijas darbnespējas lapu sistēma nav konkurētspējīga ar Igaunijā un Lietuvā īstenoto sistēmu. Norādām, ka darbnespējas lapu nekonkurētspējīgā regulējuma dēļ Latvijas uzņēmumiem ne tikai jāreķinās ar augstākajām izmaksām Baltijas valstu reģionā, bet tiek mazināta arī ārvalstu investoru vēlme īstenot uzņēmējdarbību Latvijā kā darbaspēka izmaksu ziņā pievilcīgam tirgum.

Lai pilnveidotu darbnespējas lapu sistēmu, ierosinām noteikt, ka darba devējs slimības naudu nemaksā par pirmajām trīs dienām, t.i. par laika periodu no 1. līdz 3. darbnespējas kalendāra dienai (pašreiz – 1 neapmaksāta diena), bet darba devējs slimības naudu izmaksā par laika periodu no 4. līdz 8. darbnespējas kalendāra dienai (ne mazāk kā 75 % apmērā no darba ņēmēja vidējās izpeļņas par 4. un 5. darbnespējas kalendāra dienu un ne mazāk kā 80 % apmērā no darba ņēmēja vidējās izpeļņas par laiku no 6. līdz 8. darbnespējas kalendāra dienai), bet VSAA slimības pabalstu maksā no 10. darbnespējas kalendāra dienas, līdz persona atgūst darbspēju, bet ne ilgāk par 26 nedēļām.

- g. **Virsstundu izmaksas.** Latvijā vēl aizvien ir jāmaksā augstākie darbaspēka nodokļi Baltijas valstīs par virsstundu darbu, paredzot piemaksu 100% apjomā, lai gan kaimiņvalstīs jau atteikušās no šīs situācijas, paredzot tikai 50% samaksu visām nozarēm, nepiemērojot papildu noteikumus. Lai Latvijā izveidotu ar pārējām Baltijas valstīm konkurētspējīgu virsstundu apmaksas kārtību, precizējama Darba likuma 68. panta pirmā daļa, divās vietās skaitli “100” aizstājot ar skaitli “50”.

- h. **Attālinātais darbs ārvalstīs vai ārvalstniekiem Latvijā.** Lai nodrošinātu Latvijas kā darba tiesisko attiecību attīstīšanai pievilcīgas vides nostiprināšanos, nepieciešams izstrādāt vienotu metodisko materiālu vai skaidrojumu par ārvalstnieku attālināto darbu Latvijā, ja

darba vieta reģistrēta ārvalstīs, kā arī Latvijas rezidentu attālināto darbu no ārvalstīm Eiropas Savienībā vai trešajās valstīs. Ierosinām izstrādāt pilnvērtīgu materiālu par sociālās apdrošināšanas, rezidences valsts noteikšanas, iedzīvotāju ienākuma nodokļa, uzņēmuma ienākuma nodokļa patstāvīgajās pārstāvniecībā, nodokļu konvenciju un citu saistīto nodokļu jautājumu skaidrošanu, vienlaikus attīstot elastīgu vīzu sistēmu, kas pielāgota mūsdienu darba vides prasībām.

Vēršam uzmanību, ka Covid-19 pandēmija visā pasaulē ievērojami paātrinājusi darba vides digitālās transformācijas tendences, ļaujot darbiniekam veikt savu darbu, arī atrodoties ārpus savas rezidences valsts. Nav šaubu, ka Latvijas ekonomiskajās interesēs ir attīstīt skaidru, noteiktu un saprotamu attālinātā darba regulējumu, tādējādi kļūstot par pievilcīgu vietu gan ārvalstu darbiniekiem, gan darba devējiem, kas pieļauj attālinātu darbu no dažādām pasaules vietām.

3) Minimālo VSAOI sistēma. LTRK un LDDK jau iepriekš norādījušas, ka 2021.gada valsts budžeta likumprojektu pakotnē iekļautā minimālo VSAOI sistēma, lai arī konceptuāli atbalstāma, ieviesta neatbilstošā laikā, turklāt pieļaujot virkni nepilnību, kas liegs pilnvērtīgu, paredzamu un administratīvi efektīvu sistēmas darbību. Lai novērstu minētās nepilnības, aicinām sistēmā izdarīt sekojošas izmaiņas:

- a. Pārcelt minimālo VSAOI ieviešanas termiņu** no 2021. gada 1. jūlija uz 2022. gada 1. jūliju un nodrošināt pakāpenisku ieviešanu līdz 2023. gada 1. jūlijam.
- b. Noteikt, ka no 2022. gada jūlija minimālais VSAOI objekts ir puse no valstī noteiktās minimālās darba algas**, bet no 2023. gada 1. jūlija minimālais VSAOI objekts būtu nosakāms valstī noteiktās minimālās darba algas apjumā, iesaistot solidārajā atbildībā arī darba ņēmējus.
- c. Noteikt, ka periodā no 2022. gada 1. jūlija līdz 2023. gada 1. jūlijam atbildība par minimālās VSAOI veikšanu ir darba devējam. Savukārt no 2023. gada 1. jūlija atbildība ir solidāra ar darba ņēmēju.** Tas nozīmē, ka gadījumā, ja VSAOI iemaksu objekts nesasniedz valstī noteikto minimālo algu, tad starpību ir pienākums segt darba ņēmējam. Uzņēmēju organizāciju ieskatā šādi tiks būtiski stiprināta pašu darba ņēmēju atbildība un iesaiste sociālās apdrošināšanas pakalpojumu apjoma veidošanā.

4) Mazā biznesa nodokļu režīmi.

2020. gada valsts budžeta likumprojektu pakotnē tika atbalstīta būtiska mikrouzņēmumu nodokļa reforma, faktiski likvidēts patentmaksu un autoratlīdzību režīms, kā arī ieviests nepārdomāts minimālo VSAOI režīms.

Uzņēmēju organizācijas jau iepriekš vērta uzmanību, ka sasteigta un nepārdomāta mazās uzņēmējdarbības nodokļu reforma sekmēs ēnu ekonomikas pieaugumu, kā arī negatīvi ietekmēs kopējo iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti.

Vēršam uzmanību, ka politikas veidotāji vēl aizvien nav piedāvājuši pārdomātu, ērtu un taisnīgu mazā biznesa nodokļu režīmu, kas ļautu attīstīties nelieliem uzņēmumiem, pēcāk pārejot pilnajā nodokļu maksāšanas režīmā, vienlaikus izslēdzot iespēju šādu nodarbinātības režīmu izmantot vispārējā darbaspēka nodokļu režīma vietā. Ievērojot minēto, LTRK un LDDK izsaka turpmāk norādītos priekšlikumus mazā biznesa nodokļu režīmu pilnveidošanai.

a. Mikrouzņēmumu nodoklis.

- i. SIA dalība MUN režīmā.** Lai nodalītu mikrouzņēmumu īpašnieku atbildību par sabiedrības vārdā veiktajiem darījumiem, taču vienlaikus sekmētu režīma

piemērotību mazai uzņēmējdarbībai, aicinām mikrouzņēmumu atļaut veidot kā sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA). Lai minēto kārtību iestrādātu normatīvajos aktos, Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 1. pantu nepieciešams papildināt ar 3. punktu aizvārdiem “kā saimnieciskās darbības veicējs” ar vārdiem “, vai sabiedrība ar ierobežotu atbildību,”.

- ii. **Mikrouzņēmuma nodokļa likmes.** Aicinām pilnveidot Mikrouzņēmuma nodokļu likumā noteiktās likmes, paredzot, ka apgrozījumam līdz 30 000 euro gadā likme ir 25%, bet apgrozījumam no 30 000 euro līdz 40 000 euro nodokļa likme ir 40%, attiecīgi precizējot Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 6. panta pirmās daļas 1. un 2. punktu.
- iii. **Grāmatvedība.** Atļaujot SIA dalību MUN režīmā, SIA jāpieļauj iespēja kārtot grāmatvedību divkārsā ieraksta sistēmā, attiecīgi precizējot Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 7.¹ panta pirmās daļas 4. punktu.
- iv. **Atvieglojumi par apgādībā esošām personām.** Aicinām Mikrouzņēmumu nodokļa likumā paredzēt, ka personām, par kurām vispārējā kārtībā maksā iedzīvotāju ienākuma nodokli vienlaikus ar darbu MUN, netiek liegti nodokļu atvieglojumi par apgādībā esošām personām.
- v. **Algas nodokļa grāmatiņa par apgādībā esošām personām.** Aicinām precizēt normatīvo regulējumu, nosakot iespēju MUN strādājošām personām pamatdarba vietā iesniegt algas nodokļa grāmatiņu ar uzrādītām apgādībā esošām personām.

- b. **Patentmaksa.** Ar grozījumiem likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” spēku zaudējuši Ministru kabineta 2018. gada 16. janvāra noteikumi Nr. 28 “Kārtība, kādā piemērojama patentmaksa fiziskās personas saimnieciskajai darbībai noteiktā profesijā, un patentmaksas apmērs”, taču vienlaikus likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” pieļauj samazinātās patentmaksas piemērošanu par atsevišķu veidu saimnieciskās darbības veikšanu.

Vēršam uzmanību, ka samazinātās patentmaksas piemērošanas tvērums ir nesamērīgi šaurs un to nepieciešams papildināt ar citām personu grupām, kuras vispārējā nodokļu režīmā nevar strādāt ar maksimālu intensitāti, piemēram, personas, kuras kopj bērnu ar invaliditāti.

- c. **Autoratlīdzības režīms.** Pagājušā gada valsts budžeta likumprojektu pakotnē tika pieņemti grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" un likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu", kas radīja būtiskas izmaiņas autoratlīdzības saņēmējiem, kas stājās spēkā šā gada 1. jūlijā.

Vēršam uzmanību, ka autoratlīdzību sistēmas reforma radījusi virkni neskaidrību attiecībā uz šī režīma piemērošanu. Lai pilnveidotu autoratlīdzības režīma darbību un novērstu konstatētās sistēmas nepilnības, ierosinām Autortiesību likuma 1. pantā precizēt un papildināt autordarba (darba) definīciju.

Vienlaikus ierosinām paredzēt izņēmumu tām autoratlīdzībām, kuras nav regulāras un tās saņem persona, kura ir nodarbināta citur un pēdējo sešu mēnešu laikā vidēji mēnesī saņem vismaz 1,5 minimālo algu vispārējā režīmā, izmaksas brīdī nomaksājot tikai IIN 25% apmērā.

- d. **Saimnieciskās darbības veicēji.** Ieviest ieņēmumu sliekšni (neatskaitot izdevumus), piemēram, 1200 eur / gadā, līdz kuram saņemot ieņēmumus nav jāmaksā nodokļi, ja tie nav regulāri un par tiem ir paziņots VID, iesniedzot gada deklarāciju.